

'Iedereen draagt een onzichtbare erfenis mee'

Judith Fanto schreef eerbetoon aan haar Joodse voorouders

Door **PAOLA VAN DE VELDE**
07 apr. 2020 in CULTUUR

Lees voor

Voor de een zal *Viktor* een spannend oorlogsverhaal zijn, voor de ander een geestige vormingsroman over Geertje, een jonge vrouw die haar Joodse wortels onderzoekt. Maar voor schrijfster Judith Fanto (50) is haar debuut - vol autobiografische elementen - vooral een liefdevol eerbetoon aan haar Joodse voorouders. „Je wordt niet als een onbeschreven blad geboren. Iedereen draagt een onzichtbare erfenis mee.”

Judith Fanto: „Ik wilde een roman schrijven als een Joodse Witz.“

© FOTO TESSA POSTHUMA DE BOER

De Viktor uit haar boek heeft echt bestaan, zegt Fanto. „Hij was de broer van mijn Weense grootvader en mijn oudoom. Geertjes zoektocht is een beetje de mijne geweest. Mensen die mij kennen, zouden mij in elk geval in Geertje kunnen herkennen. Al was ik op haar leeftijd wat volgamer. In feite is ze mijn gedroomde Geertje. Want was ik zoals zij geweest, wat assertiever en minder een *pleaser*, dan had dat me veel tijd gescheeld. Het proces dat ze tijdens haar studietijd doormaakt om haar Joodse identiteit te vinden, heeft mij vele jaren gekost.“

Over Viktor wordt in het boek door de familie niet veel gesproken. Uit de schaarse verhalen die over hem worden verteld, komt hij naar voren als een charmante rokkenjager, die na drie afspraakjes steevast een punt zette achter de prille relatie, een schavuit, een flierefluiter, een man van twaalf ambachten en dertien ongelukken. „Volgens mijn Weense oma was hij een *Verbrecher*, een crimineel. Hij had immers in de gevangenis gezeten. Waarom precies? Dat werd in het midden gelaten. Natuurlijk prikkelde dat mijn nieuwsgierigheid.”

Uiteindelijk kwam Fanto erachter dat haar oudoom tijdens de *Anschluss* de bak was ingedraaid wegens 'rassenschande'. Hij had het met een Arische vrouw aangelegd. „Voor dit boek heb ik veel research gedaan. In het archief van het Joods Museum in Wenen kwam ik een gruwelijk pareltje tegen. Een verslag uit 1936 van een soortgelijk proces als Viktor moet hebben ondergaan. Ik heb het als basis gebruikt voor de rechtszaak in mijn roman. Ik wist meteen dat ik goud in handen had. De absurditeit van een dergelijke zaak is enorm. Tot aan de neusgaten van de verdachte werden tot op de millimeter nauwkeurig opgemeten om aan te tonen dat hij al dan niet Joods was.”

Holocaust

Dat over Viktor nauwelijks werd gesproken, heeft alles te maken met het schuldgevoel van de overlevers. „Het is een bekend fenomeen dat Joden die de Holocaust hebben overleefd zich schuldig voelen. Waarom ik wel en zij niet? Maar ik ga in mijn roman nog een stapje verder en snijd een *survivors guilt 2.0* aan. Want hoe is het om te overleven juist dankzij een of meer familieleden die jouw vlucht mogelijk maken door zelf achter te blijven?”

Hoe zwaar de onderwerpen ook zijn die Fanto beschrijft - de Kristalnacht, de Jodenvervolging, Dachau - haar roman ademt toch een zekere lichtheid en is doorspekt met tragikomische humor. „Ik wilde een roman schrijven als een Joodse *Witz*, met humor, wijsheid en melancholie. Ik vind dit een mooie traditie in de Joodse cultuur, een goede manier om het leven te leven en vooral te kunnen overleven. Zo beweeg ik zelf ook bij voorkeur door mijn leven. Bovendien draagt de romanvorm zo bij aan 'de Joodsheid' van het boek. De toon die ik gebruik heeft net die *Jiddisjkeit* die ik mijn verhaal wilde meegeven.”

Taboe

Geertje, haar hoofdpersoon, voelt dat het zwijgen in haar familie is terug te voeren op hiaten in de familiegeschiedenis en angst voor de Joodse komaf. „Dat laatste aspect, auto-antisemitisme of ook wel Joodse zelfverloochening genoemd, is nog vaak een taboe dat ik eveneens in mijn boek wilde aanstippen en uitleggen. Hoe kom dat toch, die afkeer van het Joods zijn? In mijn ogen zijn die gevoelens van angst, schaamte en minderwaardigheid die sommige Joodse mensen voelden het gevolg van de verinnerlijking van jarenlange propaganda”, legt ze uit.

„Het is menselijk om bij de populaire groep te willen horen. Bij de mensen die door iedereen leuk gevonden worden, die kansen krijgen. Zoals Geertje zegt: Je wordt niet als onbeschreven blad geboren. Iedereen draagt een onzichtbare erfenis mee. De verbondenheid met onze voorouders zit in ons DNA, ze zitten letterlijk onder onze huid. Ook hun schaamte en angst krijg je mee. Daarom is spitten in je familiegeschiedenis ook zo belangrijk. Niet voor niets is een tv-programma als *Spoorloos* razend populair. Je kunt pas jezelf worden als je weet waar je vandaan komt.”

Koosjer

Fanto hoopt dat haar boek ook een boodschap bevat voor Joden van de tweede of derde generatie. „Verdiep je in de Joodse traditie. Zelf leef ik helemaal niet zo vroom. Ik heb ook geen koosjere keuken of zo. Maar ik voel wel een liefde voor en zekere trouw aan de Joodse traditie. Dat leer ik onze kinderen ook. We zijn kostbare kralen in een eeuwenoude ketting. Verbreek de keten niet, herstel het gat dat door de Holocaust is geslagen. Ik verbeeld me graag dat de in de oorlog vermoorde Joden dit op prijs zouden stellen.”

„Ik bemerk de laatste tijd dat veel jongeren van de derde generatie klaar zijn met onderduiken. Zij weigeren zich nog langer te schamen voor hun Joodse komaf. Het is niet per se een verdienste, maar zeker geen schande om Joods te zijn. Die zelfbewuste houding doet me plezier. Juist in deze onzekere tijd waarin ook antisemitisme en intolerantie weer de kop op steken, is dit zo nodig. Daarom zeg ik: Durf de keten te herstellen.”